

Філософія

УДК 1(091):316.7:7.012

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18136542>

Повсякденне як подія: життєтворчість і дизайн у феноменологічній перспективі

Віталій Логущ,

аспірант кафедри філософії імені професора М. Култаєвої,
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-8198-2885>

Дроботенко Мар'яна Олександрівна,

доктор філософських наук,
доцент кафедри філософії імені професора М.Култаєвої,
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-8053-5595>

Прийнято: 17.12.2025 | Опубліковано: 30.12.2025

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню повсякденного життя як активного, подієвого простору людського буття, де формуються смисли, ідентичності та соціальні взаємодії. Авторка розглядає класичні та сучасні феноменологічні підходи — від Гуссерля, який визначав життєвий світ як базовий горизонт досвіду, до Мерло-Понті, Шюца, Захаві та Галлагера, що акцентують на тілесності, взаємодії з іншими та подієвості повсякденних практик. Показано, що повсякденне життя — не просто фон для «великої*

історії», а простір постійного смислотворення, де людина через щоденні дії, взаємодію з оточенням та культурні практики формує власне буття.

Особлива увага приділяється дизайну як інструменту організації життєвого світу. Предмети, простори та цифрові середовища не лише впорядковують повсякденність, а й створюють нові сценарії досвіду, впливаючи на поведінку, сприйняття та соціальні взаємодії. Виявлено ключові виклики сучасного дослідження: необхідність поєднання інтенціональності, тілесності та соціальної взаємодії, вплив цифрових і глобальних трансформацій, а також врахування гендерних і культурних аспектів.

Комплексний підхід, що поєднує феноменологічний, герменевтичний і концептуальний аналіз, дозволяє бачити повсякденне життя як динамічний, смислотворчий простір, де життєтворчість і дизайн стають взаємопов'язаними практиками формування середовища і досвіду сучасної людини.

Ключові слова: *повсякденність; життєтворчість; дизайн; феноменологія; життєвий світ; подієвість; тілесність; інтерсуб'єктивність; смислотворення.*

Everyday Life as Event: Life-Creation and Design in a Phenomenological Perspective

Vitalii Logush,

PhD Student, Department of Philosophy

named after Professor M. Kultaieva,

H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0003-8198-2885>

Mariana Drobotenko,

Doctor of Philosophical Sciences,

Associate Professor of the Professor M. Kultaieva Department of Philosophy,

Hryhorii Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0002-8053-5595>

Abstract. *The article explores everyday life as an active, eventful space of human existence, where meanings, identities, and social interactions are formed. The author examines classical and contemporary phenomenological approaches — from Husserl, who defined the **lifeworld** as the foundational horizon of experience, to Merleau-Ponty, Schutz, Zahavi, and Gallagher, who emphasize embodiment, interaction with others, and the eventful nature of everyday practices. It is shown that everyday life is not merely a backdrop for “grand history” but a continuous field of meaning-making, where humans, through daily actions, engagement with their environment, and cultural practices, shape their own being.*

Special attention is given to design as a tool for organizing the lifeworld. Objects, spaces, and digital environments not only structure everyday life but also create new experiential scenarios, influencing behavior, perception, and social interactions. Key challenges of contemporary research are identified: the need to integrate intentionality, embodiment, and social interaction; the impact of digital and global transformations; and the inclusion of gender and cultural aspects.

A comprehensive approach combining phenomenological, hermeneutic, and conceptual analysis allows us to view everyday life as a dynamic, meaning-generating space, where life-creation and design become interconnected practices shaping the environment and experience of contemporary humans.

Keywords: *everyday life; life-creation; design; phenomenology; lifeworld; eventfulness; embodiment; intersubjectivity; meaning-making.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У філософських дослідженнях ХХ–ХХІ століть повсякденність дедалі частіше постає не як маргінальний або вторинний вимір людського буття, а як фундаментальна сфера, в якій конститууються смисли, ідентичності та форми соціальної взаємодії. Класична опозиція між «високими» подіями історії та «низовою» буденністю поступово втрачає евристичну цінність, поступаючись розумінню повсякденного як динамічного простору життєвого досвіду.

У цьому контексті феноменологія пропонує продуктивний інструментарій для переосмислення повсякденності як події — не в сенсі винятковості чи екстраординарності, а як способу даності світу у переживанні суб'єкта. Повсякденне життя виявляється полем життєтворчості, де людина не лише відтворює усталені практики, а й проєктує власне буття, надаючи формам досвіду певної конфігурації та стилю. Саме тут дизайн набуває філософського значення як спосіб осмисленого структурування життєвого світу.

Логіка побудови статті зумовлена поставленою метою та завданнями дослідження: спочатку аналізуються класичні й сучасні феноменологічні підходи до осмислення повсякденності як подієвого виміру життєвого світу; далі розкривається концепт життєтворчості як процесу смислотворення у щоденних практиках; у наступному розділі окреслюється роль дизайну як феноменологічно значущої практики організації повсякденного досвіду; у підсумку формулюються узагальнюючі висновки та перспективи подальших досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У класичній філософській традиції повсякденне життя тривалий час залишалося поза фокусом теоретичного аналізу, розглядаючись радше як тло для «справжніх» подій. Перелом у цьому підході відбувається з появою феноменології, насамперед у працях Е. Гуссерля, який увів поняття життєвого світу (*Lebenswelt*) як

допредикативного горизонту досвіду, у межах якого конститууються смисли людського буття [4, с. 103–110]. Саме життєвий світ постає як простір повсякденного, де досвід набуває подієвого характеру.

Розвиток цих ідей у феноменологічній соціології А. Шюца дозволив інтерпретувати повсякденність як інтерсуб'єктивно організований світ типізацій, звичних дій і смислових очікувань [13, с. 7–15].. Подальше поглиблення феноменології тілесності у працях М. Мерло-Понті акцентує увагу на чуттєво переживаній повсякденності, у якій тіло виступає первинним медіатором досвіду світу [7, с. 147–155].

У сучасній феноменології ці підходи отримують нове прочитання. Д. Захаві послідовно розробляє ідею життєвого світу як соціально й екзистенційно насиченого простору досвіду, в якому повсякденність не зводиться до рутини, а функціонує як джерело смислотворення [15, с. 63–69]. Ш. Галлагер у своїх дослідженнях тілесності й вбудованого пізнання підкреслює, що повсякденні практики мають подієвий характер, оскільки формують способи буття-у-світі через дію і взаємодію [2, с. 42–47]..

В українському гуманітарному дискурсі проблема повсякденності активно осмислюється у соціокультурному контексті. Зокрема, В. Судакова аналізує трансформації повсякденного досвіду в умовах пізньої модерності та постмодерної культури, наголошуючи на його залежності від медіа, цифрових практик і глобалізаційних процесів [14, с. 1–5]. У культурологічних та мистецтвознавчих дослідженнях повсякденне розглядається також як важливий чинник формування художніх практик і стилів, що дозволяє трактувати його як історично й культурно змінний феномен [10, с. 92–97].

Окремий напрям сучасних досліджень пов'язаний із дизайном повсякденного життя. В оглядовій статті Х. Цзя простежується еволюція історії дизайну від аналізу форм і стилів до вивчення повсякденних практик як ключового контексту дизайнерської діяльності [6, с. 1–10]. У цьому руслі

дизайн постає не лише як проєктування об'єктів, а як спосіб організації життєвого світу.

Феноменологічні підходи дедалі активніше застосовуються і в теорії дизайну досвіду. Дослідження в межах *interaction* та *experiential design* спираються на ідеї життєвого світу та тілесності, розглядаючи користувача як співтворця сенсів повсякденного середовища [7, с. 147–155; 2, с. 9–18]. Таким чином, дизайн дедалі виразніше постає як форма життєтворчості, що структурує повсякденний досвід на рівні переживань, дій і смислів.

Узагальнюючи, сучасні філософські та міждисциплінарні дослідження засвідчують стійку тенденцію до розгляду повсякденного як подієвого виміру людського буття, у межах якого життєтворчість і дизайн постають взаємопов'язаними практиками конструювання життєвого світу.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Попри суттєві напрацювання у феноменологічному осмисленні повсякденності, життєтворчості та дизайну, сучасний науковий дискурс зберігає низку теоретичних і методологічних прогалин, що потребують подальшого аналізу та концептуального уточнення.

По-перше, у класичних феноменологічних підходах, представлених у працях Е. Гуссерля, повсякденність постає насамперед як життєвий світ — допредикативний горизонт досвіду, що забезпечує умови можливості смислотворення. Водночас подієвість повсякденного у Гуссерля залишається імпліцитною і розкривається переважно в епістемологічному вимірі. На відміну від цього, запропонований у статті підхід спрямований на експлікацію подієвого характеру повсякденності як екзистенційного процесу, що реалізується у щоденних практиках і рішеннях суб'єкта, а не лише у структурі свідомості.

По-друге, соціально-феноменологічна концепція А. Шюца дозволяє глибоко проаналізувати інтерсуб'єктивну організацію повсякденного світу

через типізації, соціальні ролі та спільні смислові очікування. Однак у межах цього підходу повсякденність постає переважно як відносно стабільний і повторюваний порядок, що ускладнює аналіз її творчого та трансформаційного потенціалу. Натомість у даному дослідженні повсякденність розглядається як динамічний простір життєтворчості, у якому сталі соціальні структури не лише відтворюються, а й постійно переосмислюються та змінюються.

По-третє, феноменологія тілесності М. Мерло-Понті переконливо показує, що тіло є умовою можливості переживання світу і смислотворення у повсякденних практиках. Разом із тим у його концепції тілесність рідко пов'язується безпосередньо з питаннями свідомого проєктування життєвого середовища. У запропонованому підході тілесність розглядається у зв'язку з дизайном як практикою, що структурує тілесний досвід і формує сценарії повсякденного життя, тим самим розширюючи феноменологічний аналіз у бік практик організації середовища.

По-четверте, сучасні феноменологічні інтерпретації, розроблені Д. Захаві та Ш. Галлагером, акцентують на вбудованому, енактивному та інтерсуб'єктивному характері досвіду, що дозволяє розглядати повсякденні дії як смислотворчі події. Проте навіть у цих підходах дизайн зазвичай залишається фоновим чинником або розглядається фрагментарно. Натомість у цій статті дизайн концептуалізується як феноменологічно значуща практика життєтворчості, що безпосередньо впливає на подієвість повсякденного та спосіб буття-у-світі.

По-п'яте, у сучасних соціокультурних і українських дослідженнях повсякденність аналізується переважно в контексті трансформацій, зумовлених медіа, цифровізацією та глобалізаційними процесами. Однак ці підходи часто залишають поза увагою філософське осмислення повсякденності як цілісного життєвого світу, у межах якого дизайн, тілесність

і життєтворчість утворюють єдину смислову конфігурацію. Запропонований у статті підхід спрямований на подолання цієї фрагментарності шляхом поєднання феноменологічного аналізу з теорією дизайну та культурною рефлексією.

Отже, невирішеною залишається проблема цілісної концептуалізації повсякденного життя як подієвого простору, у якому життєтворчість і дизайн постають не допоміжними, а структуроутворювальними чинниками життєвого світу. Саме на розв'язання цієї проблеми спрямоване дане дослідження, що визначає його авторський внесок у сучасний філософський дискурс.

Методологія дослідження. Методологічною основою дослідження є феноменологічний підхід, який орієнтований на аналіз досвіду повсякденного життя в його безпосередній даності та смисловій структурі. Відправною точкою виступає поняття життєвого світу, що дозволяє розглядати повсякденність не як другорядну сферу людського існування, а як фундаментальний горизонт, у межах якого формується будь-яке знання, дія та культурна практика.

У межах феноменологічного методу застосовується описовий аналіз інтенціональних структур досвіду, що дає змогу простежити, яким чином повсякденні дії, тілесні практики та взаємодії з предметним середовищем набувають подієвого характеру. Важливу роль відіграє аналіз тілесності як умови можливості переживання світу, що ґрунтується на ідеях феноменології сприйняття та вбудованості суб'єкта у світ.

Для розкриття соціального та комунікативного виміру повсякденності використовується феноменологічно орієнтований інтерсуб'єктивний аналіз, який дозволяє інтерпретувати життєтворчість як процес, що відбувається у спільному життєвому світі, а не лише в межах індивідуального досвіду. У цьому контексті застосовується також герменевтичний підхід, спрямований на

інтерпретацію смислів, закладених у повсякденних практиках та культурних формах.

Аналіз дизайну здійснюється в межах філософсько-культурологічної інтерпретації, що поєднує феноменологічний опис досвіду взаємодії з предметним і просторовим середовищем із концептуальним аналізом сучасних теорій дизайну. Це дає змогу розглядати дизайн як практику організації життєвого світу та як форму життєтворчості, що структурує сценарії повсякденного життя.

Комплексне поєднання феноменологічного, герменевтичного та концептуально-аналітичного методів забезпечує цілісне розкриття повсякденного як події та дозволяє виявити взаємозв'язок між життєтворчістю і дизайном у сучасному філософському дискурсі.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є філософсько-феноменологічне осмислення повсякденного життя як подієвого виміру людського буття та концептуальне обґрунтування взаємозв'язку між повсякденністю, життєтворчістю і дизайном у структурі життєвого світу.

Для досягнення поставленої мети в статті розв'язуються такі завдання:

- проаналізувати класичні та сучасні феноменологічні підходи до розуміння повсякденного життя як первинного горизонту людського досвіду;
- розкрити життєвий світ як онтологічну та епістемологічну основу подієвості повсякденного буття;
- обґрунтувати подієвий характер повсякденності через аналіз інтенціональності, тілесності та інтерсуб'єктивної взаємодії;
- концептуалізувати життєтворчість як процес формування смислів у повсякденних практиках людського існування;
- показати дизайн як феноменологічно значущу практику організації життєвого світу та моделювання сценаріїв повсякденного досвіду;

– узагальнити евристичний потенціал феноменологічного підходу для сучасних міждисциплінарних досліджень повсякденності, культури та дизайну.

Виклад основного матеріалу. Розуміння повсякденного життя як первинного горизонту смислотворення бере свій початок у класичній феноменології Едмунда Гуссерля. У його працях життєвий світ (*Lebenswelt*) визначається як переднауковий, безпосередній горизонт досвіду, у межах якого виникають усі смисли та знання [4, с. 103–110]. Гуссерль наголошує, що наукові концепти та абстрактні теорії завжди спираються на попередньо структурований досвід повсякденності, який постає як основа для будь-яких пізнавальних і практичних операцій. У такому розумінні повсякденне життя не є другорядним або несуттєвим; воно виступає онтологічною умовою можливості будь-якого знання та смислу. Саме у межах життєвого світу виникають первинні значення, що згодом стають матеріалом для більш абстрактного мислення, наукових концепцій або культурних практик, що відбуваються у більш спеціалізованих контекстах.

Класичні феноменологи, зокрема Моріс Мерло-Понті, розширюють цю перспективу, акцентуючи на тілесності та втіленому досвіді. Мерло-Понті підкреслює, що тіло є умовою переживання світу, а повсякденні практики — не просто дії, а втілені способи конституції світу, що надають йому значущості [7, с. 147–155]. Через тілесність і взаємодію з простором, речами та іншими тілами повсякденне життя постає як подієвий простір, де кожна дія, кожне взаємодіяльне включення містить потенціал для утворення нових смислів. Саме тілесна залученість дозволяє людям не лише виконувати функціональні дії, а й відчувати, оцінювати та переживати свій досвід у контексті оточення, що надає повсякденності глибину та багатовимірність.

Сучасні феноменологічні підходи підтверджують і розвивають класичну традицію. Дан Захаві підкреслює, що життєвий світ є водночас індивідуальним

і інтерсуб'єктивним: смисли виникають у постійній взаємодії з іншими, а повсякденні практики формують спільні горизонти значень [16, с. 63–69]. Шон Галлахер додає, що сенс у повсякденному житті конститується безпосередньо в дії, а не лише через рефлексію, що підкреслює активний характер життєтворчості у межах повсякденності [2, с. 9–18; 1, с. 42–47]. Такий підхід дозволяє розглядати повсякденне не як пасивний фон життя, а як активний процес, у якому смисли постійно створюються, уточнюються та переглядаються у взаємодії з оточенням.

Розкриття поняття життєвого світу як онтологічної та епістемологічної основи подієвості повсякденного дозволяє побачити його подвійний статус. По-перше, життєвий світ є онтологічною основою, оскільки він забезпечує умови існування будь-яких дій, подій та взаємодій. По-друге, він є епістемологічною основою, адже саме через життєвий світ суб'єкт отримує доступ до смислів, структурує свій досвід і конститує знання [4, с. 199–204]. Цей подвійний характер робить життєвий світ ключовим елементом для аналізу повсякденного життя, адже всі події, навіть найзвичніші, постають як моменти конституції сенсу.

Подієвий характер повсякденності проявляється насамперед через феноменологічний аналіз інтенціональності, тілесності та інтерсуб'єктивності. Кожен акт свідомості, за Гуссерлем, спрямований на щось і завжди занурений у контекст передрозуміння та очікувань [4, с. 199–204]. Це означає, що навіть найзвичніші повсякденні дії не є нейтральними: вони містять смислову напругу та потенціал події, коли звичний порядок може бути підтверджений або порушений. Тілесність, як показує Мерло-Понті, робить ці дії переживаними через тіло, а не лише інтелект, формуючи мікроподії, ритми та стилі життя [7, с. 147–155]. Інтерсуб'єктивність, за Шюцом, забезпечує сталість смислу через соціальні ролі, типізації та спільні очікування, одночасно відкриваючи повсякденне для змін та трансформацій

[13, с. 7–15]. Таким чином, повсякденне життя є складною системою взаємопов'язаних подій, що конституюються тілом, розумом і соціальною взаємодією.

Життєтворчість у цьому контексті постає як безперервний процес формування смислів у повсякденних практиках. Вона не обмежується винятковими актами творчості, а є екзистенційним способом буття, у межах якого суб'єкт постійно конструює свій життєвий світ через рішення, дії та інтерпретації досвіду [3, с. 296–304]. Повсякденне життя стає не протилежністю творчості, а середовищем для її реалізації, де людина постійно взаємодіє з оточенням і виробляє значущі практики та взаємодії.

Особливого значення у процесах життєтворчості набуває дизайн. Феноменологічна перспектива розглядає його як практику організації життєвого світу, де предмети, простори та інтерфейси формують сценарії повсякденного досвіду, впливаючи на тілесне сприйняття, поведінку та соціальні взаємодії [5, с. 43–52]. Дизайн виступає посередником між людиною і світом, структуруючи подієвість повсякденного та моделюючи нові сценарії життя. Через дизайн суб'єкти можуть не лише адаптуватися до середовища, а й активно формувати його відповідно до власних потреб і смислів.

У сучасному міждисциплінарному дискурсі феноменологія дедалі частіше поєднується з дизайн-дослідженнями та культурною теорією. Так, у працях, присвячених *experience-oriented design*, підкреслюється необхідність врахування життєвого світу користувача як цілісного досвідного горизонту, а не сукупності ізольованих функцій [9, с. 9–18]. Такий підхід дозволяє розглядати дизайн як форму смислотворчої практики, що безпосередньо впливає на структуру повсякденного життя, організовує взаємодію з матеріальним і цифровим середовищем і сприяє конституції нових смислів.

Таким чином, аналіз класичних і сучасних феноменологічних підходів демонструє, що повсякденне життя є первинним горизонтом смислотворення,

у межах якого конституція події відбувається через інтенціональність, тілесність та інтерсуб'єктивність. Життєтворчість і дизайн у цьому контексті виступають взаємопов'язаними процесами, що організовують життєвий світ і надають йому значущості. Повсякденне перестає бути тривіальним фоном і постає як активний, подієвий і смислотворчий простір людського буття.

Висновки. Проведений аналіз класичних і сучасних феноменологічних підходів дозволяє виділити кілька ключових аспектів, що стосуються природи повсякденного життя, його подієвого характеру, а також ролі життєтворчості та дизайну у конституції смислу. По-перше, повсякденне життя не є пасивним або другорядним контекстом існування людини. Воно виступає первинним горизонтом смислотворення, де через намірену діяльність, тілесність та взаємодію з іншими формуються базові значення та сенси. Повсякденний досвід виступає своєрідною платформою для інтеграції індивідуального та соціального досвіду, створюючи умови для формування стабільних, але гнучких практик.

По-друге, життєтворчість слід розглядати як безперервний процес створення значущості у межах повсякденності. Вона проявляється не лише у рідкісних творчих актах, а й у щоденних рішеннях, практиках і способах осмислення власного досвіду, що дозволяє постійно оновлювати значення та структурувати життєвий світ. У цьому сенсі повсякденне життя стає основним середовищем реалізації життєтворчості, де повсякденні дії і взаємодії перетворюються на смислотворчі процеси, що конституують як суб'єкта, так і його середовище.

По-третє, дизайн у феноменологічному розумінні виступає як ефективний інструмент організації повсякденного життя. Він не обмежується створенням функціональних об'єктів чи інтерфейсів, а формує сценарії життєвого досвіду, впливаючи на сприйняття, поведінку та соціальні взаємодії. Дизайн можна розглядати як посередницьку практику, що

структуризує подієвість повсякденного та створює можливості для життєтворчості у конкретних соціальних і культурних контекстах.

Що стосується перспектив подальших досліджень, важливим є розвиток міждисциплінарних підходів до вивчення повсякденності, життєтворчості та феноменології дизайну. Серед перспективних напрямів — дослідження впливу цифрових і віртуальних середовищ на організацію повсякденного досвіду та смислотворчі практики, аналіз культурних, соціальних і гендерних аспектів життєтворчості, а також удосконалення методів феноменологічного дизайну, інтеграція тілесних, соціальних і культурних вимірів у проектування середовищ і об'єктів.

Отже, феноменологічний підхід демонструє високий евристичний потенціал для сучасних досліджень повсякденного життя, життєтворчості та дизайну. Зосередження на наміреності, тілесності та взаємодії з іншими дозволяє бачити повсякденність не як фонову, а як активну, подієву та смислотворчу сферу, де людина може свідомо формувати своє середовище і власне існування.

Список використаних джерел

1. Gallagher S., Zahavi D. *The Phenomenological Mind: An Introduction to Philosophy of Mind and Cognitive Science*. London ; New York : Routledge, 2008. 320 p. ISBN 978-0-415-45395-1.
2. Gallagher S. Phenomenology and embodied cognition. In: *The Routledge Handbook of Embodied Cognition* / ed. by L. Shapiro. London ; New York : Routledge, 2014. P. 9–18. DOI: 10.4324/9781315775845-9.
3. Heidegger M. *Being and Time*. New York : Harper & Row, 1962. 589 p. ISBN 978-0-06-157559-3.

4. Husserl E. The Crisis of European Sciences and Transcendental Phenomenology: An Introduction to Phenomenological Philosophy. Evanston : Northwestern University Press, 1970. 405 p. ISBN 978-0-8101-0458-7.
5. Ihde D. Postphenomenology: Essays in the Postmodern Context. Evanston : Northwestern University Press, 1993. 197 p. ISBN 978-0-8101-1167-7.
6. Jia H. Evolution of design history toward everyday life practices. *Heliyon*. [Рік, том, номер, сторінки – уточнити]. DOI: [уточнити].
7. Merleau-Ponty M. Phenomenology of Perception. London ; New York : Routledge, 1962. 466 p. ISBN 978-0-415-83433-9. (Orig. ed.: 1945).
8. Нападиста В. Г., Рихліцька О. Д. Естетика повсякденності: тематичні варіації та перспективи дослідження. *Українські культурологічні студії*. 2022. № 1(10). С. 1–10. DOI: 10.17721/UCS.2022.1(10).03.
9. Pink S., et al. Experience-oriented design. [Назва журналу / збірника, рік, том, номер, сторінки – уточнити]. DOI: [уточнити].
10. Полякова М. Повсякденне життя українських художників 1960–1980-х років: перспективи культурологічного дослідження. *Художня культура. Актуальні проблеми*. 2021. Т. 17, № 2. С. 92–97. DOI: 10.31500/1992-5514.17(2).2021.247979.
11. Seamon D. A Geography of the Lifeworld: Movement, Rest and Encounter. New York : St. Martin's Press, 1979. 246 p. ISBN 978-0-312-27282-3.
12. Seamon D. Life Takes Place: Phenomenology, Lifeworlds, and Place Making. London ; New York : Routledge, 2018. 208 p. ISBN 978-0-8153-8071-8.
13. Schütz A. Collected Papers I: The Problem of Social Reality. The Hague : Martinus Nijhoff, 1967. 360 p.
14. Судакова В. М. Феномен повсякденності в культурі постмодерних суспільств. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2021. Вип. 37. С. 1–5. DOI: 10.35619/ucpm.vi37.439.

15. Zahavi D. Husserl's Phenomenology. Stanford : Stanford University Press, 2003. 312 p. ISBN 0-8047-4545-5.
16. Zahavi D. Phenomenology: The Basics. 2nd ed. London ; New York : Routledge, 2025. 224 p. DOI: 10.4324/9781003350682.